

Лекція 4. Безпекова політика. Конфронтаційна модель взаємодії влади та парламентської опозиції в Україні як загроза національній безпеці

- 1. Публічна політика в сфері забезпечення національної безпеки. Соціальна безпека, гуманітарна безпека – складові національної безпеки.**
- 2. Конфронтаційна модель взаємодії влади та політичної опозиції в Україні як загроза національній безпеці.**
- 3. Напрями публічної політики забезпечення національної безпеки**

- Про національну безпеку України : Закон України від 21.06.2018 р. № 2469-VIII. *Відомості Верховної Ради*. 2018. № 31. Ст. 241. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2469-19>
- Стратегія національної безпеки України : затверджено Указом Президента України від 26 травня 2015 року №287/2015. URL : <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/287/2015/ed20181012>
- Стратегія національної безпеки України «Безпека людини – безпека країни»: Затверджено Указом Президента України від 14 вересня 2020 року № 392/2020. URL : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/392/2020#Text>
- Sychova V.V. Soviet Archetype In Interaction Authorities And Political Opposition As Threat To National Security Of Ukraine. *Public management*. 2019. №3 (18) – June (special edition).

■ **Безпекова політика** — це система принципів, стратегій, заходів та інструментів, спрямованих на захист життєво важливих інтересів держави, суспільства та особи від внутрішніх і зовнішніх загроз

■ **Національна безпека** — це **рівень захищеності** життєво-важливих інтересів, прав і свобод особи, життєво-важливих інтересів суспільства, держави та її довкілля від зовнішніх та внутрішніх загроз

■ **Національна безпека** — державна **політика**, скерована на створення внутрішніх і міжнародних умов, сприятливих для збереження чи зміцнення життєво важливих національних цінностей; це стан, що забезпечує захищеність інтересів народу й держави, суспільства та кожного його громадянина

■ **Національна безпека України** — захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз

■ Закон України “Про національну безпеку України” (2018 р.)

Національна безпека

Безпека особистості

Державна безпека

Громадська безпека

Техногенна безпека

Екологічна безпека

Економічна безпека

Енергетична безпека

Інформаційна безпека

Кібербезпека

Основними принципами, що визначають порядок формування державної політики у сферах національної безпеки і оборони, є:

1) верховенство права, підзвітність, законність, прозорість та дотримання засад демократичного цивільного контролю за функціонуванням сектору безпеки і оборони та застосуванням сили;

2) дотримання норм міжнародного права, участь в інтересах України у міжнародних зусиллях з підтримання миру і безпеки, міждержавних системах та механізмах міжнародної колективної безпеки;

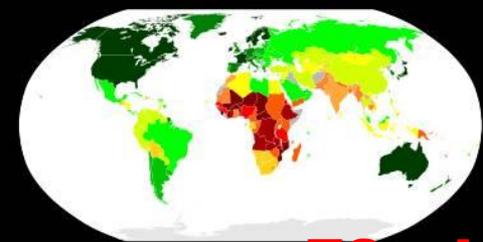
3) розвиток сектору безпеки і оборони як основного інструменту реалізації державної політики у сферах національної безпеки і оборони

Соціальна безпека - це безпека людини, суспільства і держави від внутрішніх і зовнішніх загроз.

Соціальна безпека - це стан суспільства, в тому числі всіх основних сфер виробництва, соціальної сфери, охорони внутрішнього конституційного порядку, зовнішньої безпеки, культури, при якому забезпечується **номінальний рівень соціальних умов та соціальних благ:**

- матеріальних,
- санітарно-епідеміологічних,
- екологічних,
- психологічних

тощо, що визначають якість життя людини і суспільства в цілому та гарантує **мінімальний ризик** для життя, фізичного та психічного здоров'я людей.

Місце України за індексом людського розвитку в рейтингу ООН

- 78 місце у 2007р. (дані за 2005 р.)
- 82 місце у 2008 р. з 179 країн (дані 2006 р.)
- 85 місце у 2009 р. з 182 країн світу
- 69 місце у 2010 р. з 169 держав
- 76 місце у 2011 р. з 187 країн
- 78 місце у 2013 р. зі 186 країн
- 81 місце у 2015 р. зі 188 країн
- 84 місце у 2016, 2017 р. зі 188 країн
- 88 місце у 2018, 2019 р. зі 189 країн
- 74 місце у 2021 р. зі 189 країн
- 100 місце у 2024 р. зі 193 країн

високий
■
середній
■
низький
■

- ВНД на душу населення в Україні зменшився на 27 %
- значення ІЛР України зросло з 0,707 до 0,729, або на 3 відсотки чи в середньому приблизно на 0,1 відсотка за рік
- У 1990-х рр. за результатами досліджень співвідношення доходів багатих українців до найбідніших складало 30:1. Для прикладу, в Китаї – 7:1, в Японії – 4,3:1, в країнах ЄС – 5,7:1

Соціальні показники

- **Кількість осіб за межею бідності** (поляризація доходів 10% найбагатших домогосподарств до 10% найбідніших)
- **Демографічні показники** (баланс народжуваності і смертності, тривалість життя, рівень дитячої смертності, кількість шлюбів та розлучень, сальдо міграції)
- **Показники соціального неблагополуччя** (зареєстровані злочини, кількість ув'язнених, кількість самогубств)

- **Ціннісна система є соціокультурною основою сфери безпеки суспільства, що виконує стабілізуючу, інтегруючу і консолідуючу функції.**
- **Гуманітарна безпека ставить питання про розвиток країни та цінності суспільства**

- **Гуманітарна безпека** — стан захищеності людини, сім'ї, народу; їхніх цілей, ідеалів, цінностей, традицій, укладу життя та культури; стійке необхідне та достатнє заохочення та розвиток прав та обов'язків людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови, релігії.
- Поняття **гуманітарної безпеки** має особливий сенс у рамках концепцій “нових війн” третього тисячоліття – **війн ідей, зіткнень цивілізацій, тобто війн, спрямованих передусім на знищення ментальної або культурної ідентичності людей і суспільних груп**
- **Гуманітарна безпека** – стан захищеності людини, сім'ї, народу; їхніх цілей, ідеалів, цінностей, традицій, укладу життя та культури; стійке необхідне та достатнє заохочення та розвиток прав та обов'язків людини та основних свобод для всіх, незалежно від раси, статі, мови, релігії
- Російсько-українська війна (2014 – до тепер) має **екзистенційний характер**

■ **РИЗИК** - (англ. risk - ризик, лат. "resecum" - скеля або небезпека зіткнення з нею) - характеристика ситуації, яка має невизначеність результату, за наявності небажаних наслідків.

■ **Ризик** пов'язаний з невизначеністю ситуації, наявністю кількох альтернативних рішень та ймовірністю небажаних результатів.

■ **Соціальний ризик** убачає безпосередній зв'язок оцінок ризику з цінностями і нормами соціального характеру та враховує аксіологічні, політичні, етичні, соціологічні, психологічні, економічні та інші аспекти, які тісно пов'язані між собою, так що неможливо, звертаючись до одного з них, не стикатися з іншими.

■ **Соціальний ризик** визначається як співвідношення між кількістю людей, що зазнали впливу з боку джерела загрози (загинули, захворіли, травмовані тощо), і ймовірністю настання небажаної події (аварія, природні катаклізми тощо).

■ **гуманітарний ризик** – недостатні обсяги гуманітарної допомоги, її незадекларованість, невиправданість та протизаконність, низький рівень філантропії, соціальної відповідальності влади, бізнесу, громадських організацій, волонтерів.

- **громадська безпека** і порядок - захищеність життєво важливих для суспільства та особи інтересів, прав і свобод людини і громадянина, забезпечення яких є пріоритетним завданням діяльності сил безпеки, інших державних органів, органів місцевого самоврядування, їх посадових осіб та громадськості, які здійснюють узгоджені заходи щодо реалізації і захисту національних інтересів від впливу загроз
- **загрози національній безпеці України** - явища, тенденції і чинники, що **унеможливлюють** чи ускладнюють або можуть **унеможливити** чи ускладнити реалізацію національних інтересів та **збереження національних цінностей України**
 - Закон «Про національну безпеку України» (від 21.06.2018 р.)

■ Основними цілями Стратегії національної безпеки України (2015 р.):

■ мінімізація загроз державному суверенітету та створення умов для відновлення територіальної цілісності України у межах міжнародно-визнаного державного кордону України, гарантування мирного майбутнього України як суверенної і незалежної, демократичної, соціальної, правової держави;

■ утвердження прав і свобод людини і громадянина, забезпечення нової якості економічного, соціального і гуманітарного розвитку, забезпечення інтеграції України до Європейського Союзу та формування умов для вступу в НАТО.

■ Досягнення визначених цілей потребує:

■ зміцнення Української держави шляхом забезпечення поступального суспільно-політичного й соціально-економічного розвитку України;

■ якісно нової державної політики, спрямованої на ефективний захист національних інтересів в економічній, соціальній, гуманітарній та інших сферах, комплексне реформування системи забезпечення національної безпеки та створення ефективного сектору безпеки і оборони України;

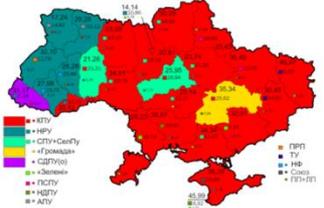
- **Цілі держави (Стратегія національної безпеки, 2020):**
- Людина, її життя і здоров'я, честь і гідність, недоторканність і безпека – найвища соціальна цінність в Україні. Реалізація цієї норми Конституції України – головна ціль державної політики національної безпеки.
- **Громадянин має відчувати себе у безпеці.** Україна рішуче налаштована на утвердження конституційного принципу верховенства права, рівності усіх перед законом. З метою реалізації конституційних принципів індивідуальної юридичної відповідальності та невідворотності покарання держава буде:
 - рішуче **протидіяти спробам розпалювання національної, расової чи релігійної ворожнечі та ненависті**, приниження національної честі та гідності, образи почуттів громадян через їхні релігійні переконання, а також **обмеженням прав або встановленню привілеїв** за ознаками раси, кольору шкіри, політичних, релігійних та інших переконань, статі, стану здоров'я, етнічного та соціального походження, майнового стану, місця проживання, за мовними або іншими ознаками;
 - **рішуче протистояти гуманітарній агресії**, розвивати українську культуру як основу консолідації української нації та зміцнення її ідентичності;
 - забезпечувати реалізацію правоохоронними органами завдань кримінального провадження, зокрема, пов'язаних із **розслідуванням кримінальних правопорушень, вчинених на тимчасово окупованій території України**, а також у районах здійснення заходів із забезпечення національної безпеки і оборони, відсічі і стримування збройної агресії Російської Федерації у Донецькій і Луганській областях;

■ - **Україна захищатиме права, свободи і законні інтереси своїх громадян на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та міста Севастополя, реалізовуватиме ініціативи щодо реінтеграції цих територій, соціального захисту та підтримки населення, яке проживає на зазначених територіях, а також захисту прав і свобод осіб, що належать до кримськотатарського народу, караїмів і кримчаків, утримуватиме зазначені питання на міжнародному порядку денному.**

Аксіологічні основи конфронтаційної моделі взаємодії влади та політичної опозиції в Україні як загроза національній безпеці

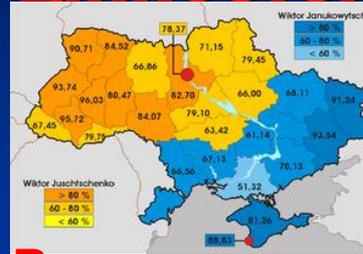
Політичні цінності української національної еліти українського суспільства

Результати парламентських виборів 1998

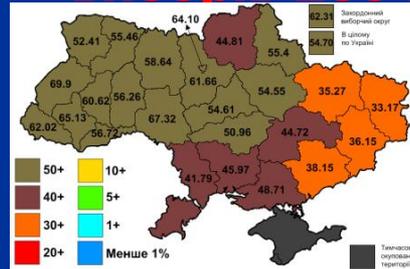
конфлікти цінностей

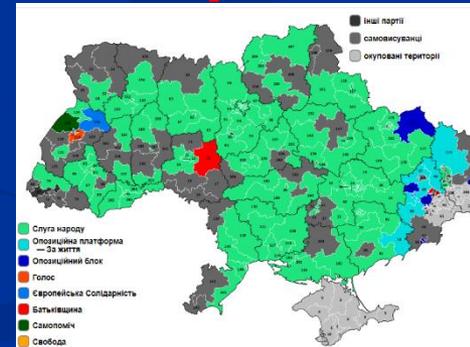
Результати президентських виборів 1999

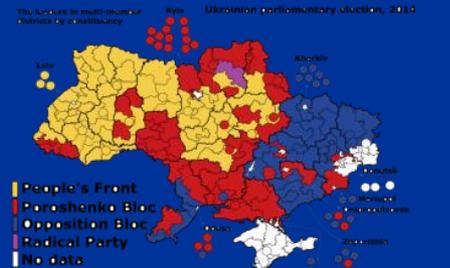
Результати президентських виборів 2004

Результати президентських виборів 2010

Результати парламентських виборів 2012

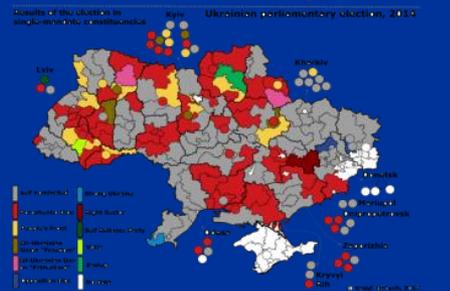
Результати президентських виборів 2014

Результати парламентських виборів 2019

Результати президентських виборів 2019

Результати парламентських виборів 2014

Результати парламентських виборів 2006

Результати парламентських виборів 2007

Результати парламентських виборів 2002

Конфронтаційна модель взаємодії влади та політичної опозиції обумовлена «радянським» культурним архетипом та проявляється у формуванні образу «іншого» як «чужого»/«ворога» з використанням:

- **інструментів мовленнєвого впливу (агресивна риторика, словесні війни), навішуванням ярликів;**
- **технологій адміністративного ресурсу,**
- **масового маніпулювання, зокрема, мовним питанням в Україні,**
- **залякування електорату противника;**
- **інформаційний тиск влади щодо опозиції ,**
- **іноді силових методів, політичних репресій**
- політичних кримінальних практик,**
- **тактики ігнорування опозиції,**
- **єдиноначального бюрократичного управління,**
- **примусових методів до електорату з імітацією «участі громадян у прийнятті рішень».**

- **Радянський культурний архетип** більшою мірою властивий **прихильникам комуністичної, соціалістичної ідеології**, а також представникам **політичних сил**, що репрезентують електорат в основному **східних та південних регіонів України**.
- Частина **політико-управлінської еліти**, світоглядні засади якої формувалися за часів СРСР, також схильна до застосування **«радянських» методів управління**.
- Конфлікт між **світоглядами й соціокультурними ідентичностями**, політичними симпатіями та переконаннями яскраво проявляється у взаємодії **влади та політичної опозиції**

Конфронтаційний характер взаємодії влади та політичної опозиції

- 1). 1991–2004 рр. – формування образу «іншого» як «чужого»/ «ворога»
- 2). 2005 – 2010 – зміна контенту образу «іншого» з «ворога» на «інший» / альтернативний
- 3). 2010 – 2013 рр. – формування образу влади та політичної опозиції як «ворогів» / «чужих»
- 4). з лютого 2014 р. – травень 2019 зміна контенту образу «інший» з «ворога» / «чужого» в ідеологічному контексті на «ворог» / «чужий» у національному (патріотичному) контексті
- 5) травень 2019 – до теперішнього часу – ставлення влади до опозиції як до «ворога»; ставлення опозиції до влади як до «ворога» в національному (патріотичному) контексті

Основу відповідної конфронтаційної взаємодії складає **радянський архетип**, який найяскравіше проявляється у відповідній взаємодії проявляється в **умовах**

- згортання демократичного режиму,
 - під час виборчих перегонів,
 - в екстремальних ситуаціях.
- Існування двох типів світоглядів, двох архетипів – автентично-українського та радянського / проросійського – **поляризує Україну, загрожуючи її громадянській консолідації і суспільній стабільності**
- **Радянський архетип** у взаємодії влади та політичної опозиції в умовах зовнішньої небезпеки за світоглядної невизначеності частини українського суспільства є політичною небезпекою, що **загрожує національній безпеці України.**

- демократизація режиму;
- парламентаризм;
- інститут політичної опозиції;
- розвинене громадянське суспільство;
- формування української ідентичності;
- політика національного відродження української культури та її модернізації.

- перетворення образу опонента з «ворога» на «іншого» у політичному дискурсі влада-політична опозиція;
- трансформації конфронтаційної моделі відповідної взаємодії у конкурентну;
- безпека ментальним структурам розвинутої та цивілізованої нації, українським цінностям - підґрунтя для спілкування різних культур; формування єдиного гуманітарного простору

■ **Ефективні антиризикові сценарії:**

1) **запобігання** появі випадкових подій, що формують ризиковані ситуації в суспільному житті;

2) **подолання** випадкових подій, появі яких усе ж не вдалося запобігти;

3) **задоволення потреб**, що виникли внаслідок дії ризику (**компенсація** втрат, збитків);

4) **національна ідентичність** - стійке усвідомлення особою належності до української нації як самобутньої спільноти, об'єднаної назвою, символами, географічним та етносоціальним походженням, історичною пам'яттю, комплексом духовно-культурних цінностей, зокрема українською мовою і народними традиціями